

**Sodankylän kalatalousalue****LAUSUNTO**

Postiosoite: Peltoniementie 85  
98310 Kemijärvi  
puhelin: 040 5427475  
s-posti: [kalatalousalue@gmail.com](mailto:kalatalousalue@gmail.com)  
Kotikunta: Sodankylä

Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus  
[www.lausuntopalvelu.fi](http://www.lausuntopalvelu.fi)

**Viite:** Lausuntopyyntönnö 2.11.2020, LAPELY/4356/2020

**Asia:** Lausunto ehdotuksesta Kemijoen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelmaksi vuosille 2022–2027

**Kalatalousalue asianosaisena**

Kalatalousalue on kalastuslakiin perustuva yhteistyöelin, joka edistää toimialueensa kalataloutta ja valvoo alueensa kalatalousetua. Kalatalousalueen muodostavat sen jäsenet, joita ovat vesialueiden omistajat, kalastusoikeuden haltijat, kaupallista kalastusta ja vapaa-ajankalastusta edustavat tahot, Kalatalouden Keskusliitto, Lapin luonnonsuojelupiiri ry sekä Suomen kalastusopaskilta.

**Lausunto**

Kalatalousalueen rooli erilaisten lausuntojen, valitusten ja muistutusten antajana on kasvanut samassa suhteessa ympäristöä kuormittavien ja kalatalouteen vaikuttavien hankkeiden lisääntyessä. Tällä hetkellä nämä ovat kalatalousalueen tärkeimpiä edunvalvontatehtäviä. Tilanne kuvaa osaltaan terveen vesiluonnon merkitystä hyvien kalavesien ylläpitäjänä.

Valuma-alueiden merkitys vesistöjen, vedenlaadun ja vesiluonnon kannalta on keskeinen.

Valuma-alueille satava vesi suodattuu maa- ja turvekerrosten läpi ja on luonnontilassa lähtökohtaisesti laadultaan puhdasta luonnonvettä, johon kaikki vaikutusalueen vesiekosysteemit ovat vuosituhansien kuluessa sopeutuneet.

Valuma-alueilla tehtävät toimenpiteet voivat vaikuttaa laajasti alapuoliseen vesistöön ja sen eliöyhteisöön. Riippuen hankkeen laadusta ja luonteesta, vaikutukset ovat kestoaltaan vuosikymmeniä ja usein jopa peruuttamattomia.

Lapin metsien auraukset ja soiden ojitukset aloitettiin 1960-luvulla. Reilun 50 vuoden aikana valuma-alueita on käsitelty voimakkaasti pääasiassa metsätalouden ja turvetuotannon tarpeisiin lähes koko Kemijoen vesistöalueella. Erityisen voimakasta se on ollut Keski- ja Ala-Kemijoen sekä osittain Sodankylän alueella. Selkeä kuva voimakkaasta luonnontilan muutoksesta ilmenee verrattaessa 1960-luvun topografikarttoja 2000-luvun vastaaviin. Uusimmatkaan kartat eivät kerro koko totuutta, koska

niissä näkyvät vain ojituksista suurimmat; pienemmät auraukset ja käsittelyn jäljet näkyvät ainoastaan maastossa paikan päällä. On selvää, että nämä toimet ovat vaikuttaneet ja vaikuttavat tutkimusten mukaan edelleen haitallisesti laskuvesistöjen vedenlaatuun ja vesien kalakantoihin.

Metsätalouden ja turvetuotannon tarpeista lähtevien erilaisten metsien maapohjan mekaanisten käsittelymenetelmien, metsien voimakkaiden hakkuiden ja soiden kuivatusojitusten aiheuttamat ravinne- ja kiintoainekuormitukset ovat muutamassa vuosikymmenessä hävittäneet virtavesien paikalliset harjus- ja taimenkannat sekä vaelluskalojen lisääntymisalueet. Nykyisin nämä virtavedet toimivat lähinnä vesiviemäreinä ilman kaloille tärkeitä talvehtimissyvänteitä ja kutusorakoita. Järvien kalastorakenteissa muutos entiseen on ilmeinen. Aiemmin kirkasvetisten järvien hyvät siika- ja muikkukannat ovat rehevöitymisen seurauksena taantuneet ja valtalajeiksi on yleisesti vakiintuneet tummia ja ravinteikkaita vesiä suosivat särkikalat, pienikokoiset ahvenet ja hauki. Nykyisin myös sinileväkukinnot ovat yleinen ja jokakesäinen ilmiö.

Suomen ympäristökeskuksen raportissa<sup>1</sup> todetaan, että erityisesti monissa pienemmissä järvissä ja joissa sekä rannikolla hyvän tilan saavuttaminen on uhattuna maa- ja metsätalouden aiheuttaman rehevöitymisen, liettymishaittojen ja haitallisten aineiden kohonneiden pitoisuuksien takia.

Oulun yliopiston 12.5.2021 julkaiseman tiedotteen mukaan tuoreesta Oulun yliopiston ja Suomen ympäristökeskuksen (Syke) yhteistutkimuksesta käy ilmi, että avohakkuut ja metsäojitukset heikentävät puroluonnon monimuotoisuutta.<sup>2</sup>

*Tutkimuksessa paljastui, että metsätalouden toimenpiteet vähentävät virtavesieliöiden monimuotoisuutta ja runsautta. Vaikutukset osuivat esimerkiksi koski- ja päiväkörentoihin. Tutkimuksen mukaan voimakkaimmat vaikutukset havaittiin niissä pienissä latvapuroissa, joiden valuma-alueilla tehtiin sekä ojituksia että hakkuita.*

*Nyt tehty tutkimus on Oulun yliopiston mukaan ensimmäinen, joka osoittaa hakkuiden voimistavan ojitusten haitallisia vaikutuksia vesiluonnon monimuotoisuuteen.*<sup>3</sup>

Edellä todettiin, että maan- ja metsienkäsittelyn seurauksena vesiluonnolle aiheutetut haitat ovat hävittäneet luonnontilaisista vesistöistä riippuvaisia eläinlajeja ja köyhdyttäneet ekosysteemejä. Samanaikaisesti on aiheutettu myös vesialueiden ja rantamaa-alueiden omistajille sekä kalastusoikeuden haltijoille omaisuuden arvon alenemaa, jota ei koskaan ole haitta-arvioissa huomioitu.

Metsätalouden ja turvetuotannon lisäksi Kemijoen vesistöä kuormittavat tällä hetkellä vesistösäännöstely ja yhä laajeneva kaivostoiminta. Sodankylässä Kevitsan ja Sakatin kaivostoiminta on laajentunut lähtötilanteesta ja todennäköisesti laajenee edelleen.

---

<sup>1</sup> Suomen ympäristökeskuksen raportteja 12/2014, Aroviita Jukka ym: Maa- ja metsätalouden kuormittamien pintavesien ekologinen tila ja sen seuranta

<sup>2</sup> <https://www.sttinfo.fi/tiedote/avohakkuut-voimistavat-metsäojitusten-haitallisia-vaikutuksia-puroluonnon-monimuotoisuuteen?publisherId=57858920&releaseId=69909063>

<sup>3</sup> Rajakallio, M., Jyväsjärvi, J., Muotka, T. & Aroviita, J. 2021. Blue consequences of the green bioeconomy: clear-cutting intensifies the harmful impacts of land drainage on stream invertebrate biodiversity. *Journal of Applied Ecology* 00: 1–10. <https://doi.org/10.1111/1365-2664.13889>

Lisäksi suunnitelmassa on syytä huomioida jatkuvasti lisääntyvä vesistöjen läheisyyteen sijoittuva porojen ruokinta.

Tulevaisuudessa vesiensuojelulle ja kalataloudelle tuovat haasteita ennusteiden mukainen lisääntyvä sadanta ja siitä johtuva huuhtoutumisen kasvaminen sekä routa-ajan väheneminen, uusimpien tutkimusten mukaiset ojitettujen turvemaiden tiedettyä suuremmat ravinnepestöt, teollisuus ja niiden vesienkäsittely, mahdolliset kalataudit ihmistoiminnan myötä, lisääntyneet syystulvat, ilmaston lämpenemisen vaikutukset kalapopulaatioihin, puuraaka-aineen käytön lisääntyminen sekä virtaamien äärevöityminen.

Asia tulee vesienhoitosuunnitelmassa huomioida erityisellä tarkkuudella, koska kaikki tekijät yhdessä muodostavat tulevaisuudessa kuormituksen suhteen tilanteen, jota on äärimmäisen vaikea hallita.

Metsätalouden rooli Lapin vesienhoidon onnistumiseksi on keskeinen ja se tulee ilmi myös riskitaulukoista, joita vesienhoidon ehdotelmiin on otettu mukaan. Se on myös vesistövaikutuksiltaan laajin yksittäinen toimiala, jonka aiheuttamaan ympäristökuormitukseen ei ole koskaan riittävästi puututtu.

Metsätalouden tarpeisiin tehtävät ojitukset ja kunnostusojitukset tulee lopettaa ja korkeintaan sallia luvanvaraisena lievät kuivan kangasmaan pintaäestykset. Latvavesien valuma-alueiden avohakkuut ja maankäsittely (ojitukset, auraukset, muokkaukset) tulee kuivan maan pintaäestyksiä lukuun ottamatta lopettaa kokonaan. Vesistöjen ja hakkuualueiden välille on jätettävä niin suuret luonnontilaiset kiintoaine- ja ravinnekuormitusta suodattavat kasvillisuussuojavyöhykkeet, ettei pintavalunnasta aiheudu vesistölle eikä vedenlaadulle ongelmia.

Tämä toimintamalli tulee koskea valtion harjoittaman metsätalouden lisäksi myös yksityismetsätaloutta, koska siellä olevat vesistönsuojelua ohjaavat toimenpiteet ovat lähinnä mahdollisia ja luonteeltaan suosituksia.

Metsätalouden vesistövaikutusten valvonta on lähes täysin hoitamatta ja parannusta tähän tilaan voidaan saada vain lainsäädäntöä kehittämällä. Lapin vesienhoidon suunnitelmaehdotuksesta puuttuukin selkeä arviointi lainsäädännön puutteista ja ehdotus sen muuttamiseksi.

Turvetuotanto on Lapista vähenemässä, mutta sen vesistöä kuormittavat vaikutukset ovat jo tuhonneet erityisesti virtaavien vesien ekosysteemejä kalakantoineen niin, että niitä on erittäin vaikea palauttaa tilanteeseen ennen toiminnan aloittamista. Kunnostustoimenpiteitä vaativat alueet tulee selvittää ja laatia niiden kunnostuksille toimenpidesuunnitelma.

Hankekohtaisten ympäristövaikutusten arviointien lisäksi tulee ottaa huomioon laajemmat kokonaisuudet ja alueet, jolloin oleellista on miettiä lupamääräyksissä annettavat raja-arvot päästöille siten, että hankkeiden yhteisvaikutukset pystytään hahmottamaan suurempina kokonaisuuksina.

Kemijoen vesienhoitosuunnitelmassa esitetään tulevalle hoitokaudelle kalojen kulkua helpottavien ohitusratkaisujen toteutusta Kemijoen alaosan neljään patoon ja selvityksiä ohitusratkaisuihin Keski-Kemijoen sekä Raudanjoen alaosan vaellusesteille. Suunnitelmassa on mitoitettu ja kohdennettu toimenpiteet siten että, vesistön hyvän ekologisen tilatavoitteen saavuttaminen on mahdollista vuoteen 2027 mennessä. Sodankylän kalatalousalueen käsityksen mukaan esitetty aikataulu ohitusratkaisujen toteuttamiselle ei ole realistinen. Ohitusratkaisujen toteuttamisessa tulee huomioida suunnittelun ja lupakäsittelyn sekä toteutuksen vaatima aika.

Vaelluskalahankkeiden tavoitteet voivat jäädä toteutumatta vaellusyhteyden palauttamisesta huolimatta, mikäli vaelluskalojen poikastuotantoalueiksi oletetut vaellusesteistä vapaat sivujoet ja niihin laskevat pienemmät virtavedet ovat nykyisessä tilassa ja mikäli kuormitus edelleen sallitaan.

Sodankylässä 20.5.2021

MERK. JORMA KAARETKOSKI

Jorma Kaaretkoski

Sodankylän kalatalousalueen puheenjohtaja